Kuntaliitto
Kommunförbundet

Asiantuntijalausunto

Dnro 821/03/2017

7.11.2017

Lausuntopyyntönne 27.10.2017

Hallituksen esitys laiksi yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta HE 161/2017 vp

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi yleisestä asumistuesta annettua lakia. Yleisessä asumistuessa otettaisiin käyttöön erillinen enimmäisasumismeno asunnon osan asumismenolle sekä alle 20 m2 asunnoille. Lisäksi voimassa olevat enimmäisasumismenot sidottaisiin vuokraindeksin sijasta elinkustannusindeksiin. Enimmäisasumismenoja korotettaisiin elinkustannusindeksin muutosta vastaavasti ensimmäisen kerran vuoden 2019 alusta. Vuonna 2018 sovellettaisiin vielä vuoden 2017 enimmäisasumismenoja. Lisäksi asumistuen tarkistamista tulojen muuttuessa koskevia säännöksiä täsmennettäisiin. Myös valtionosuuden maksamista Kansaneläkelaitokselle koskevia säännöksiä muutettaisiin.

Esityksen perusteluita ja vaikutusarviointia on täsmennetty lausuntopalautteen johdosta. Lausuntokierroksen jälkeen esityksessä on luovuttu lausunnoilla olleeseen luonnokseen sisältyneestä ehdotuksesta muuttaa asumistuen tarkistamisen ajankohtaa tulojen muuttuessa. Esitykseen on myös jatkovalmistelussa lisätty valtion ja Kansaneläkelaitoksen asumistuen menojen laskutuksen ja maksatuksen määräaikoja koskevia tarkennuksia.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2018.

Yleistä

Suomen Kuntaliitto suhtautuu yleisesti ottaen positiivisesti julkisen talouden kustannuksien hillitsemiseen tähtääviin toimiin. Toisaalta jatkuvat, osin tuensaajien taloudelliseen asemaan kertautuen vaikuttavat ja taloudellista epävarmuutta lisäävät perusturvan muutokset heikentävät koko etuusjärjestelmän uskottavuutta ja estävät tukijärjestelmän ongelmakohtien selvittämistä tai jo tehtyjen muutosten vaikutusten arviointia.

Asumisen kysyntätukeen kohdistuvien pienten muutosten sijaan tulisi ennemminkin panostaa siihen, että asumisen tukijärjestelmien kehittäminen sisältäisi niin tuotantotuen kuin kysyntätukien kokonaisuuden. Asumisen tukien kokonaisuus tulee nostaa sosiaaliturvauudistuksen kokonaisuudistuksessa esiin jo käynnistyneen valmisteluvaiheen aikana, jotta asumistukea ei päädytä kehittämään tuotantotuesta irrallisena järjestelmänä.

Kuntaliitto vastustaa sellaisten säästöjen tekemistä, jotka ohjaavat yhä useamman henkilön tai kotitalouden hakemaan toimeentulotukea. Etuusjärjestelmää ja siihen tehtäviä muutoksia tulisi arvioida kokonaisuutena ja tehdä mahdollisimman pitkälti sellaisia ratkaisuja, jotka ehkäisevät toimeentulotuen varaan joutumista, eivätkä päinvastoin lisää viimesijaisen tuen tarvetta ja kustannuksia, kuten tämänkin muutosesityksen seurauksena tulee tapahtumaan. Monien tutkimusten ja selvitysten mukaan toimeentulotukiriippuvuuden lisääminen heikentää entisestään työn tekemisen kannustavuutta ja lisää syrjäytymisen uhkaa. Samalla myös köyhyys lisääntyy.

Ehdotettua osa-asunnon enimmäisasumismenon asettamista Kuntaliitto pitää parempana vaihtoehtona toteuttaa tavoiteltuja säästöjä kuin muita esitysluonnoksessa esitettyjä vaihtoehtoja. Toisaalta on huolestuttavaa, että muutos kohdistuu erityisesti opiskelijoihin, joita yhteisöasuminen yleisimmin koskee ja joiden siirtyminen yleiseen asumistukeen on vasta tapahtunut ilman että muutoksen vaikutuksista on ehditty saada tietoa. Nyt ehdotettu osa-asunnon enimmäisasumismeno voi ohjata opiskelijoita asumaan vielä arvioituakin ja mahdollisesti jo toteutunutta yleisemmin kalliimmissa asumisvaihtoehdoissa, koska niihin saatava tukitaso on korkeampi. Lisäksi opinto- ja asumistukijärjestelmiin juuri toteutetuilla muutoksella tavoiteltu opiskelijoiden nopeampi siirtyminen työmarkkinoille voi vaarantua.

www.kunnat.net
www.kommunerna.net

Suomen Kuntaliitto
Toinen linja 14,00530 Helsinki
PL 200, 00101 Helsinki
Puh. 09 7711,faksi 09 771 2291
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
Andra linjen 14,00530 Helsingfors
PB 200, 00101 Helsingfors
Tfn 09 7711, fax 09 771 2291
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

Opiskelijoiden käyttäytymisen muutokset voivat myös heikentää kaikkein heikoimmassa asemassa vuokra-asuntomarkkinoilla olevien yksinäisten asunnonhakijoiden asemaa erityisesti suurissa opiskelijakaupungeissa. Opiskelijat ovat vuokra-asuntomarkkinoilla usein paremmassa asemassa kuin esimerkiksi työttömät asunnonhakijat ja jos he siirtyvät opiskelija-asunnon sijaan hakemaan asuntoa avoimilta vuokramarkkinoilta, on tällä väistämättä vaikutusta muiden asunnontarvitsijoiden mahdollisuuksiin markkinoilla.

Osa-asunnon enimmäisasumismeno ehdotetaan otettavaksi käyttöön myös alle 20 m2 asunnoissa. Myös tällä muutoksella on vaikutuksia erityisesti suurissa kaupungeissa, kuten Helsingissä, jossa vanhassa asuntokannassa on runsaasti em. kokoisia pieniä vuokra-asuntoja. Erillisen enimmäisasumismenon asettaminen näihin asuntoihin on yhdenvertaisuuden näkökulmasta myös ongelmallista, koska em. henkilöt kuitenkin huolehtivat kaikista muista elinkustannuksistaan (esim. sähkö, vakuutus jne.) yksin toisin kuin osa yhteisöasujista.

Kokonaisuutena osa-asunnon asumistuen tasoon kohdistuvat muutokset kohdistuvat erityisesti yksin eläviin vuokralaisiin. Heidän taloudellisen asemansa heikentäminen taas todennäköisesti vaikuttaa kaikkein eniten toimeentulotuen tarpeen kasvuun, koska kaikista toimeentulotuen saajakotitalouksista lähes ¾ on yhden hengen kotitalouksia.

Kaikkineen viime vuosien perusturvaan tehdyt säästöt ovat kohdistuneet kaikkein kipeimmin tähän samaan kohderyhmään, heikentäen heidän taloudellista selviytymistään ja lisäten toimeentulotukiriippuvuutta. Asumistuen kohtuuvuokran sitominen elinkustannusindeksiin kohdistuu tasaisemmin koko asumistuensaajien kohdejoukkoon, mistä syystä sitä voi tästä syystä pitää yhdenvertaisempana ja oikeudenmukaisempana muutoksena.

Kuntaliitto kuitenkin huomauttaa, että yleisen asumistuen enimmäisasumismenot erityisesti suuremmissa kaupungeissa ovat jo nyt jääneet erittäin merkittävästi jälkeen tosiasiallisten vuokrien tasosta ja niiden nousutahdista. Todennäköisesti näillä alueilla myös kustannusten valuminen osaksi toimeentulotukea on suurempaa kuin sellaisilla alueilla, joissa kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja on saatavilla paremmin. Asumistuen kohtuuvuokrien jäädyttämisen jatkaminen vielä vuonna 2018 ja niiden sitominen elinkustannusindeksiin siis erkaannuttaa asumistuen tasoa entisestään todellisesta vuokratasosta, ilman että sillä välttämättä on lainkaan sellaisia vaikutuksia vuokrien tasoon, jota muutoksella tavoitellaan. Seurauksena voi olla, että entistä suurempi joukko pienituloisia ruokakuntia ajautuu toimeentulotuen hakijoiksi, mikä taas voi aiheuttaa kasvavaa köyhyyttä ja syrjäytymisen uhkaa.

Vaikutusarviointi

Lausuntovaiheessa esityksessä olleet taloudellisten vaikutusten arvioinnit on korjattu siten, että myös kuntavaikutukset on huomioitu ja vaikutuksia arvioidaan nyt julkisen talouden kokonaissäästöinä. Kuntaliitto kuitenkin toteaa, että pidemmällä tähtäimellä todennäköisesti aiempaa suurempi osa asumistukeen tehtävistä enimmäisasumismenoihin kohdistuvista tiukennuksista tulee valumaan toimeentulotuen kustannuksiksi (aiemmin n. 40 %). Tämä johtuu sekä ns. toimeentulotuen alikäytön poistumasta, että siitä että Kelan kohtuullisten asumiskustannusten taso on kaikkien nähtävissä Kelan internetsivuilla. Toimeentulotukilain mukaan kohtuulliset asumiskustannukset huomioidaan yleensä täysimääräisesti vähintään kolme kuukautta ja myös tätä pidempään, ellei asumispaikkakunnalla tai tuen hakijalla ole mahdollisuutta hankkia kohtuuhintaisempaa asuntoa. Asumistukeen tehdyillä muutoksilla onkin tulevaisuudessa todennäköisesti entistä pienempi vaikutus tosiasialliseen vuokratasoon, koska toimeentulotuki joka tapauksessa kompensoi henkilön vuokran yleensä täysimääräisesti, mikäli muuta kohtuuhintaisempaa asumisvaihtoehtoa ei henkilölle ole asuinpaikkakunnalla tarjolla.

Taloudellisissa vaikutusarvioissa ei edelleenkään arvioida sitä, minkä verran muutokset mahdollisesti lisäisivät toimeentulotuen varaan joutumista. Kuntaliitto toteaa, että olisi asianmukaista, että kaikissa sellaisissa esityksissä, joissa siirretään ensisijaisen perusturvajärjestelmän kustannuksia toimeentulotukeen, arvioitaisiin, minkä verran muutokset mahdollisesti lisäävät kokonaan uusien toimeentulotuen saajien/hakijoiden määrää.

Laura Hassi

Asumisen asiantuntija